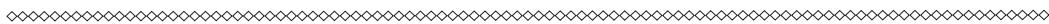

III. КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВІДБОРУ ПЕДАГОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ ДЛЯ УПРОВАДЖЕННЯ В ПРАКТИКУ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ

Наталія Пусепліна

КОНСТРУЮВАННЯ ПЕРЕДОВОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ ЗАСОБАМИ МУЗЕЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Проблемі узагальнення й упровадження передового педагогічного досвіду присвячено праці А. Бойко [2], В. Бондаря [3], І. Жерносека [4, 5], В. Каєвського [6], М. Красновицького [7], І. Мар'єнка [8], М. Скаткіна [10] та інших учених.

На наше переконання, одне із найґрунтовніших досліджень сутності та критеріїв оцінювання педагогічного досвіду здійснено вітчизняним науковцем професором А. Бойко. На її думку, критеріями відбору й оцінювання наукових ідей і досягнень передового досвіду є: актуальність, готовність до впровадження, наступність із раніше досягнутим досвідом, практична ефективність, реальна перспективність і цілісність [2, с. 216-226].

Вчена доводить, що «цілеспрямоване конструювання передового педагогічного досвіду дозволяє об'єднати функції експериментальної та дослідної роботи. У процесі створення передового досвіду дослідник, по-перше, отримує нові для науки дані й має можливість уперше перевірити їх на практиці (у цьому сутність експериментальної роботи), а по-друге, впровадити вже досягнуте наукою, методично інтерпретовані висновки й узагальнення, що передбачає дослідна робота» [2, с. 67]. При цьому головним завданням дослідника є «створення досвіду, в результаті якого будуть забезпечені нові, більш високі ефективність та якість діяльності при раціональних затратах праці...» [2, с. 69].

Підтримуючи науковий висновок вченого, вважаємо, що цілеспрямовано сконструйований передовий педагогічний досвід забезпечує більш глибокий розгляд умов, механізмів, процесів, засобів, які характеризують його створення, в усіх виявах закономірностей, протиріч і можливих випадковостей. Цілеспрямоване конструювання передового педагогічного досвіду може бути методом дослідження тільки у випадку, по-перше, якщо в основі закладена нова теоретично обґрунтована ідея або ряд нових, здобутих наукою даних, спеціально відібраних для його створення; по-друге, якщо при перетворенні дійсності не тільки підтверджується життєвість наукової ідеї, але й створюються нові педагогічні явища, що становлять кращий зразок педагогічної діяльності; по-третє, якщо робота з цілеспрямованого створення передового досвіду супроводжується глибоким якісним і кількісним аналізом, на основі якого робляться наукові висновки й теоретичні узагальнення; по-четверте, якщо дослідник особисто є і створювачем нової наукової ідеї, і організатором її втілення у педагогічну практику, і одним із головних виконавців роботи по-новому; по-п'яте, якщо передовий досвід цілеспрямовано створюється в найкращому педагогічному колективі, що забезпечує перевірку наукової ідеї, її збагачення живою творчістю вчителів та оперативність освоєння нового. Таким чином, цілеспрямовано сконструйований передовий досвід як комплексний метод дослідження є сполучною ланкою між наукою і передовою практикою, скорочує до мінімуму шлях від ідеї до її втілення, забезпечує єдність педагогічної теорії і шкільної практики [2, с. 74].

М. Скаткін до передового педагогічного досвіду відносить тільки ту практику, яка характеризується показниками відповідності тенденціям суспільного розвитку, стійки-

ми позитивними результатами педагогічної діяльності, оптимальною витратою зусиль і засобів учителів і учнів та містить елементи творчого пошуку, новизни, оригінальності [10, с. 7-10].

І. Жерносек розглядає передовий педагогічний досвід як навчально-виховну чи організаційно-педагогічну діяльність, в процесі якої стабільні позитивні результати у розв'язанні актуальних педагогічних проблем забезпечуються використанням оригінальних форм, методів, прийомів, засобів навчання та виховання або інтеграції вже відомих форм, методів, прийомів, засобів [4, с. 111]. Він стверджує, що цілеспрямоване та всебічно підготовлене впровадження результатів наукових досліджень і передового досвіду становить єдність процесів прогнозування, моделювання (створення) і трансформації у шкільну практику [5, с. 9].

Н. Чепурна дотримується думки, що передовий педагогічний досвід – це «оптимальна діяльність педагога, яка є результатом творчого пошуку, несе в собі елементи нового, спрямована на розв'язання актуальних завдань навчання і виховання та забезпечує стійку ефективність навчально-виховного процесу» [11, с. 9].

Комплексне вивчення й оцінювання передового педагогічного досвіду, на думку Т. Руснак, передбачає з'ясування його відповідності таким критеріям: актуальність, новизна, результативність, стабільність і перспективність.

Актуальність досвіду є підтвердженням його спрямованості на розв'язання завдань, що стоять перед школою на сучасному етапі розвитку суспільства. Новизну досвіду, вказує дослідниця, характеризують такі показники:

- 1) відкриття нових форм, методів, способів педагогічної діяльності, вихід за межі відомого в науці;
- 2) творча реалізація на практиці нових теоретичних концепцій, ідей;
- 3) творче впровадження нових форм, методів, способів педагогічної діяльності з урахуванням місцевих умов та специфіки;
- 4) раціоналізація окремих сторін особистої педагогічної діяльності;
- 5) використання методичних рекомендацій, розроблених ученими, методистами, кращими вчителями;
- 6) оптимальна організація педагогічної діяльності, що є зразком для інших педагогів.

При цьому новаторський досвід відповідає показникам 1 і 2, раціоналізаторський – 3 і 4, зразковий – 5 і 6.

Результативність досвіду визначається аналізом кількісних і якісних змін досліджуваного процесу або явища внаслідок запровадження нового. Основними показниками результативності є:

- 1) наявність міцних і стійких знань у відповідності до освітнього стандарту;
- 2) високий рівень інтелектуального розвитку, вміння застосовувати здобуті знання на практиці;
- 3) вихованість, сформованість світогляду, загальної культури тощо.

Стабільність досвіду передбачає його повторювальність та сталість високих освітніх результатів. Перспективність досвіду характеризує його з точки зору можливості впровадження у масову практику навчально-виховних закладів [9, с. 4].

В основу конструювання передового педагогічного досвіду у системі підготовки майбутнього вчителя засобами музейно-педагогічної діяльності було покладено створення й опорядження першої в Україні кімнати-музею Григорія Ващенко у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка. Актуальність її створення полягає в тому, що цей педагог і палкий патріот України, що розкрив майже всі найважливіші питання теорії виховання і дидактики на основі християнських ідеалів Любові, Правди, Краси, Милосердя, у 1917-1933 та 1940-1941 роках працював у Полтавському вчительському інституті. Відкриття передбачало значну виховну роботу і включало: ознайомлення з творчою біографією видатного педагога, вивчення його основних педагогічних праць.

Створення кімнати-музею розпочато з обґрунтування наукової концепції, яка полягає в тому, що доробок педагога становить невід'ємну частину історії розвитку ві-

тчизняної освіти і науки про виховання. У процесі цілеспрямованого конструювання передового педагогічного досвіду організації музейно-педагогічної діяльності майбутніх учителів відбувалося ознайомлення студентів із педагогічною спадщиною Г. Ващенка не тільки безпосередньо на заняттях з педагогіки чи під час вивчення курсу «Персоналії в історії української педагогіки», а й у цілеспрямовано створеному музейно-педагогічному середовищі. Така робота забезпечує майбутніх учителів міцними знаннями з теорії виховання та дидактики, цілісним уявленням про історико-педагогічний розвиток вітчизняної системи освіти, сприяє їхньому вихованню на національно-культурних традиціях, формуванню кожного як громадянина і професіонала. Крім цього, досвід створення музею надає можливості для індивідуальної і групової науково-дослідної діяльності, зокрема, під час фондової, експозиційної, екскурсійної, виставкової роботи.

Студентами, які працювали у складі творчої наукової групи з музейно-педагогічної діяльності опрацьовано фонди музею історії університету та бібліотеки Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, фонди обласної бібліотеки імені І. Котляревського, фонди музею Інституту свинарства (колишня Церковно-учительська семінарія на полі Полтавської битви). Це дозволило виявити і вивчити ряд історико-педагогічних матеріалів, котрі характеризують період життя і творчості вченого в Полтаві. Серед них періодичні видання (Записки Полтавського ІНО цих років, Записки Інституту Соціального виховання 1925-1930 років), фотографії (приміщення Олександро-Михайлівської церковної вчительської школи (1904), Церковно-учительської семінарії на полі Полтавської битви, Полтавського Учительського Інституту (1914-1917 рр.), випускники ІНО 1926-1930 років, випускники Інституту соціального виховання 1931 року).

Координаційною робочою групою організовано поїздку до Білицької загальноосвітньої школи № 4 І-ІІ ступенів Кобеляцького району Полтавської області. У науково-педагогічній експедиції взяли участь студенти – члени творчої групи з проблем музейно-педагогічної діяльності, та викладачі кафедри загальної педагогіки та андрагогіки. Відбувся семінар, присвячений життєвому шляху і педагогічній діяльності Г. Ващенка в Біликах за участі педагогічного колективу школи, у якій у 1921-1923 роках вчений працював на Білицьких 3-річних педагогічних курсах імені Бориса Грінченка, у межах якого проведено тематичну виставку та екскурсію ващенківськими місцями. Експедиція дала змогу зібрати документи та фотоматеріали Білицького періоду, записати спогади, зробити фотознімки, які в подальшому були використані під час підготовки музейної експозиції.

Здійснювалося вивчення матеріалів Центрального державного історичного архіву України, Центрального державного архіву вищих органів влади і управління України, Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Педагогічного музею України (м. Київ). Серед основних експонатів, які ввійшли до експозиції: формулярний список учителя Роменського духовного училища Григорія Ващенка за 1917 р., «Прохання до директора Полтавського Учительського інституту від 19 вересня 1917 р.» (щодо прийому на роботу до Полтавського Учительського інституту викладачем педагогіки, психології та логіки), фотокопії звіту Білицьких педкурсів Полтавської губернії за 1923 р., звіту про кількість слухачів педкурсів 1923 р., «Анкетний лист професора педагогічних дисциплін ІНО Г.Г. Ващенка за 1927 р.» та «Обліковий лист професора педагогічних дисциплін Інституту Соціального виховання Г.Г. Ващенка 1930 р.».

У фондах Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського були опрацьовані педагогічні праці Г. Ващенка та наукові дослідження про вченого.

У Педагогічному музеї України відбулася зустріч майбутніх учителів із директором і співробітниками. Учасники педагогічної експедиції ознайомилися з процесом підготовки та експозицією, присвяченою Г. Ващенку, яка розроблена у контексті Всеукраїнської виставки «Освіта 2008». Робочі матеріали до створення кімнати-музею Г. Ващенка доповнили фотографії перших видань педагогічних творів вченого, зокрема, „Загальні методи навчання” (1929 р.), конференц-зали, приміщення Будинку вчителя, де проходив І Всеукраїнський учительський з’їзд і виступав педагог.

У зв'язку з тим, що значна частина життя і педагогічної діяльності Г. Ващенка пройшла в Німеччині, вирішено налагодити співпрацю з Українським Вільним Університетом (м. Мюнхен). Координаційною групою розпочато листування з педагогічним колективом цього закладу, яке дало можливість глибше дослідити цей період творчості Г. Ващенка.

Художнє проектування музейного простору кімнати-музею Г. Ващенка передбачало врахування теоретичних і методичних засад цього виду діяльності, які узагальнено на засіданнях творчої наукової групи студентів з музейно-педагогічної діяльності, викладачів кафедри загальної педагогіки та андрагогіки, професійних художників-оформлювачів. Розроблено оптимальне художньо-естетичне вирішення музейної експозиції: оформлення стендів, розташування фотоматеріалів і текстового пояснення, виділення змістового і візуального центру, яким є портрет Г. Ващенка, тощо, студенти з високою активністю і зацікавленістю включилися в цю діяльність.

Одним із важливих напрямів роботи, яка передувала відкриттю музейної експозиції, стало планування та методична розробка екскурсійної роботи, а також підготовка екскурсоводів. Це дозволило значно розширити творчу групу, виявити значну кількість студентів з усіх факультетів і охопити їх музейно-педагогічною діяльністю.

Кімнату-музей Г. Ващенка урочисто відкрито на Педагогічному конгресі, присвяченому 130 роковинам від дня народження видатного педагога «Духовно-моральна парадигма творчості Григорія Ващенка», який відбувся в Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка 23-24 квітня 2008 року. У контексті заходів з ушанування пам'яті вченого проведено покладання квітів до меморіальної дошки педагога, презентацію музею, під час якої виступили провідні дослідники творчості Г. Ващенка та оглядову екскурсію, підготовлену студентами творчої групи.

У відповідності до плану роботи музейного комплексу університету, програм навчальних курсів, екскурсій до кімнати-музею Г. Ващенка проводяться спеціально підготовленими студентами і дають змогу учням та вчителям регіону ознайомитися з педагогічною творчістю вченого, розвитком вітчизняної освіти, а всіх студентів навчають методичним та прикладним аспектам музейно-педагогічної діяльності. Вони оволодівають загальноосвітньою і виховною роботою в музейному комплексі.

Фонди музею Г. Ващенка використовуються під час організації науково-дослідної діяльності викладачів і студентів університету, подальшої роботи творчої наукової групи як комплекс засобів підготовки майбутнього вчителя до виховної роботи у загальноосвітній школі. На базі музею організовується виставкова діяльність, присвячена різноманітним подіям культурно-освітнього життя закладу, міста та регіону.

Кімнату-музей видатного педагога Г. Ващенка розглядаємо як спеціально організоване музейно-педагогічне середовище, у якому відбувається творча інтеграційна діяльність усіх суб'єктів педагогічного процесу вищого навчального закладу, спрямована на підготовку вчителя до виховної роботи засобами музейно-педагогічної діяльності.

Організація музейно-педагогічної діяльності дозволила виявити найбільш здібних і зацікавлених студентів, розвинути їхні творчі педагогічні науково-дослідницькі і методичні вміння, сприяти вихованню, професійному становленню і самотворенню особистості сучасного вчителя.

Для організаційно-педагогічного і наукового забезпечення роботи основними завданнями стали: ознайомлення майбутніх учителів з концептуальними, теоретичними і методичними основами музейно-педагогічної діяльності, спрямування до виховної діяльності; формування методичних умінь і навичок студентів щодо здійснення навчально-виховного процесу з використанням потенціалу музейно-педагогічної діяльності; активна участь у діяльності музейно-педагогічного комплексу університету, підготовка і проведення екскурсій, виховних заходів, творчих зустрічей, експозиційна та фондова робота; педагогічно доцільна організація змістовного дозвілля та міжособистісного спілкування майбутніх учителів на основі співробітництва і співтворчості.

Таким чином, у процесі цілеспрямованого конструювання передового досвіду були охоплені всі напрями музейно-педагогічної діяльності: виховна, навчальна, наукова. Було виявлено такі основні форми організації роботи: традицієзнавчі та науково-по-

шукові зібрання; творчі майстерні, студії, лекції, індивідуальні та групові консультації, екскурсії, презентації, виставки. Добирались інтерактивні методи взаємодії, які сприяли створенню невимушеної, творчої і неформальної атмосфери, яка дозволила найбільш повно сформувавши виховний потенціал майбутнього вчителя: ігрово-виховний, «інтелектуальний штурм», «занурення», дискусії, співбесіди, демонстрації, ілюстрації, тобто переважно наочні і словесні методи у поєднанні з практичними.

Отже, оперативне впровадження інноваційних досягнень науки, педагогічних технологій та найкращого досвіду в масову практику є однією із центральних проблем соціального і науково-технічного прогресу, забезпечення в усіх сферах раціонально-інтелектуальної діяльності. Тут закладено великі потенційні можливості становлення громадянської позиції молоді, успадкування духовних надбань українського народу, набуття соціального досвіду, високої культури міжнародних взаємин [1].

Список використаної літератури

1. Бойко А. М. Упровадження педагогічної інноватики в практику виховної діяльності загальноосвітніх навчальних закладів : монографія / А. М. Бойко ; Полт. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2011. – 397 с.
2. Бойко А. Н. Теория и методика формирования воспитывающих отношений в общеобразовательной школе / А. М. Бойко. – К. : Вища шк., 1991. – 266 с.
3. Бондар В. І. Метод конкретних педагогічних ситуацій : навч.-метод. посібник для студ. пед. ф-тів вузів / [під заг. ред. В. І. Бондаря]. – К. : Українські пропілеї, 2001. – 300 с.
4. Жерносек І. П. Передовий педагогічний досвід : проблеми й пропозиції / І. П. Жерносек // Педагогіка і психологія. – 1994. – № 1. – С. 111–112.
5. Жерносек І. П. Проблеми положень прогностичної і моделюючої функцій у моделюванні передового педагогічного досвіду / І. П. Жерносек // Директор школи. – 2005. – № 35. – С. 9–11.
6. Краевский В. В. Проблемы научного обоснования обучения : (Метод. анализ) / В. В. Краевский / Науч.-исслед. ин-т общей педагогики АПН СССР. – М. : «Педагогика», 1977. – 264 с.
7. Красовицкий М. Ю. От педагогической науки к практике / М. Ю. Красовицкий, Т. И. Беседа, А. В. Сердюк [Под ред. М. Ю. Красовицкого]. – К. : Рад. шк., 1990. – 191 с.
8. Марьенко И. С. Изучение эффективности воспитания : теория и методика : Опыт экспериментального исследования / И. С. Марьенко, Н. Монахов. – М. : Педагогика, 1981. – 144 с.
9. Руснак Т. М. Методика вивчення та узагальнення педагогічного досвіду / Т. М. Руснак // Сільська школа. – 2004. – № 30 (102). – С. 3–12.
10. Скаткин М. Н. Методология и методика педагогических исследований : в помощь начинающему исследователю / М. Н. Скаткин. – М. : Педагогика, 1986. – 152 с.
11. Чепурна Н. М. Впровадження у практику досягнень науки та передового педагогічного досвіду / Н. М. Чепурна // Школа. – 2007. – №1 (13). – С. 6–12.

Володимир Мокляк

УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Метою державної Національної програми “Освіта” (“Україна XXI ст.”) є виведення освіти в Україні на рівень розвинутих країн світу, що можливо лише за умов відходу від авторитарної педагогіки і впровадження сучасних педагогічних технологій. Саме цим зумовлена зараз увага учених, педагогів, методистів до інновацій [2].

В умовах цивілізаційних процесів виникає потреба в кадрах, які були б соціально активними, компетентними фахівцями, високопрофесійними лідерами з особистісними якостями, затребуваними на світовому ринку праці, такими як: ініціативність, толерантність, творчість, адаптивність, доброзичливість, працездатність, комунікабельність, що виступають іманентно характерною властивістю сучасного фахівця [4]. Цьому насамперед сприяє впровадження у навчальних закладах (насамперед у вищих) інновацій та інноваційних технологій.